

Asia: VM/1143/03.01.00/2018

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle Digi- ja väestötietovirastoa koskevaksi lainsäädännöksi sekä laeiksi eräiden rekisterihallintoa koskevien lakien muuttamisesta

Yleiset kommentit

Yleiset kommentit luonnoksesta

-

Organisaatiouudistus

Kommentit virastojen organisointia koskevista ratkaisuksista yleisesti

Yleisesti Maanmittauslaitos toteaa, että lausunnolla olevalla lainsäädännöllä toteutetaan ensisijaisesti nykyisten Väestörekisterikeskuksen ja maistraattien yhdistäminen eikä uusia, olennaisesti muiden viranomaisten rooleihin ja palveluihin liittyviä muutoksia esitykseen näyttäisi sisältyvän. Tämä vähäinen vaikutus muihin viranomaisiin käy ilmi esityksen kohdassa 3.2.1. (sivut 27–29).

Kommentit lakiin Digi- ja väestötietovirastosta

Digi- ja väestötietoviraston toiminta-ajatuksena olisi edistää yhteiskunnan digitalisaatiota, turvata tietojen saatavuutta ja tarjota palveluja asiakkaiden elämäntapahtumiin. Virastoon koottaisiin digitalisaation ja tietoturvallisuuden edistämiseen sekä palvelujen käytön tukeen, tietovarantojen kehittämiseen ja tieto-palveluihin, asiakirjojen ja sähköisen identiteetin todentamiseen ja varmentamiseen sekä elämäntapahtumien rekisteröintiin, vahvistamiseen ja oikeusturvapalveluihin liittyviä tehtäviä. Osa viraston tehtävistä perustuisi oikeusministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön.

Uudistuksella toteutetaan Sipilän hallitusohjelman linjausta, jonka mukaan valtion hallintotehtävien tulee olla valtakunnallisia (valtakunnallinen toimivalta) silloinkin, kun tehtävät edellyttävät alueellista tai paikallista läsnäoloa. Maanmittauslaitos toteaa, että maistraattien tehtäviin liittyen hallitusohjelman

linjaus toteutuu uudistuksella.

Tosiasiallisesti jo tällä hetkellä nykyisen Väestörekisterikeskuksen (VRK:n) vastuulla olevat Suomi.fi-palvelut ja valtiovarainministeriöstä vuoden 2018 alussa siirretyt tukipalvelut (VAHTI, KA,...) liittyvät yhteiskunnan digitalisaatioon. Lisäksi maistraateista siirtyviin palveluihin sisältyy merkittävästi kehittämispotentiaalia. Yleisesti uuden viraston perustamisen on ilmeisesti ajateltu nopeuttavan digitalisaatiokehitystä sekä julkisen hallinnon sähköisten palvelujen ja asiakaspalvelun yhteistyötä.

Sanotusta näkökulmasta viraston nimiehdotus vaikuttaa hieman erikoiselta, koska periaatteessa kaikilla virastoilla on digitaalisia palveluja ja vastaisuudessa ne ovat entistä digitalisoituneempia. Maanmittauslaitos tuo esille sen, että nyt kysymyksessä olevan viraston nimeen on esitetty ”digi”-etuliitettä. Tällöin voidaan kysyä, miten tällainen nimivalinta ”kestää aikaa” lyhyelläkään ajanjaksolla.

Muu rekistereitä ja tiedonhallintaa koskeva sääntely

Yleiset kommentit virastojen tietojen käsittelyä koskevista ratkaisuista

Nykytilan kuvausta on tehty muun ohella kohdassa 1.3.2., jossa mainitaan tiedonhallinnan yleislaki. Tarkoituksena on, että tiedonhallinnan rinnakkainen ja eriytynyt erityislainsäädäntö voitaisiin keskittää lähtökohtaisesti uuteen yleislakiin. Sääntelyn tulisi tukea tiedon tehokasta keräämistä, hyödyntämistä, luovuttamista, turvallista käsittelyä, säilyttämistä, arkistointia ja tuhoamista. Sääntelyllä tulisi erityisesti yhtenäistää ja yksinkertaistaa tiedonsaantia viranomaisen hallussa olevista tietoineistoista ja asiakirjoista niiden säilytysmuodosta riippumatta. Hallitusohjelman mukaan julkinen hallinto sitoutuu tiedustelemaan samaa tietoa hallinnon asiakkailta vain kerran.

Tiedonhallinnan lain ensimmäisessä vaiheessa on tarkoitus esittää säädöksiä tiedonhallinnan ohjauksesta ja rakenteista, palvelu- ja asianhallinnasta, tietojärjestelmien yhteen toimivuudesta, tietoturvallisuudesta, tietojen säilyttämisestä sekä arkistoinnista. Myöhemmin hankkeen toisessa vaiheessa on tarkoitus kehittää myös tietojen keräämisen ja tietovarantojen hyödyntämisen sääntelyä.

Tiedonhallinnan lainsäädännön kehittämistarpeita selvittäneen työryhmän mukaan on myös selkeytettävä tietojen luovuttamista koskevia menettelyjä. Esimerkiksi, viranomaisten olisi noudatettava tiedonhallintaa koskevia yleisiä säännöksiä ilman toisen viranomaisen tekemiä päätöksiä. Kun tiedonhallinnan lainsäädännön kehittämisen yhteydessä kaikille viranomaisille asetetaan samanlaiset tietoturvallisen toimintaympäristön vaatimukset eksplisiittisesti laissa, erilliset lupapäätökset olisivat tarpeettomia. Koska perustietovarantojen hyödyntämistä koskevaa sääntelyä ei muuteta tiedonhallinnan uudistuksen ensimmäisessä vaiheessa, lupamenettelystä luopumien kokonaisuudessaan olisi väestötietolain osalta ennen aikaista. Menettelyä voidaan

kuitenkin keventää. Tietojen suojausta koskeva selvitys ei vastaisuudessa olisi tarpeen, jos hakijaan sovelletaan tiedonhallinnan yleislain säännöksiä tietoturvallisuudesta.

Kommentit väestötietolain (661/2009) muuttamisesta

Edellä esitetty on kirjoitettu esitykseen ennen kaikkea ns. väestötietolain näkökulmasta. Maanmittauslaitos esittää vielä huomioon otettavaksi, ettei ole varmuutta siitä, että tiedonhallinnan yleislaki saadaan nykyisellä hallituskaudella voimaan. Kohdassa 1.3.2 (sivulla 16) tarkoitettu toinen vaihe, jossa käsiteltäisiin mahdollisesti myös perustietovarantojen hyödyntämistä, jää nyt tehdyn esitysluonnoksen perusteella avoimeksi.

Hallituksen esityksen luonnoksen sivulla 42, kohdassa 1.2, käsitellään lakia väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta.

Esityksen 22 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa lausutaan seuraava. Pykälän 7 momentti on esitetty kumottavaksi. EU:n tietosuoja-asetuksen (GDPR) yhteydessä on tarve yksinkertaistaa rekisterinpitovastuuta koskevia järjestelyjä ja säännöksiä. Tulevaisuudessa väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjänä toimisi yksin Digi- ja väestötietovirasto. Rekisterinpitäjäsopimukset raukeaisivat automaattisesti lainmuutoksen voimaantullessa ja kaikki kunnat olisivat jatkossa suoraan lain nojalla tietojen ilmoittajia, jolloin niihin sovellettaisiin 3 luvun säännöksiä. Vastuu tiedoista olisi voimassa olevan ns. väestötietolain tai VRK-lain 27 §:n nojalla ilmoittajalla. Muutoksella ei olisi tarkoitus rajoittaa nykyisten rekisterinpitäjäkuntien ilmoittamisen välineitä, vaan kaikille kunnille laajennettaisiin käyttöön vastaava yhdenmukainen palvelurajapinta rakennustietojen ylläpitoon väestötietojärjestelmässä. Kunnan rakennusvalvonta voisi ilmoittaa ja ylläpitää rakennustietoja edelleen sekä automaattisesti liittämällä tietojärjestelmänsä tähän tarkoitettuun väestötietojärjestelmän rakennustietojen ylläpitorajapintapalveluun että manuaalisesti selainpohjaisen suorakäyttöpalvelun avulla. Muutos säästäisi pitkällä ajanjaksolla Digi- ja väestötietoviraston työtä, kun kaikki kunnat voisivat ilmoittaa rakennustiedot sähköisesti suoraan väestötietojärjestelmään ilman Digi- ja väestötietoviraston välikäsiä.

Maanmittauslaitos toteaa, että vireillä oleva HE 19/2018 vp. sisältää samaa lakia koskevan muutosehdotuksen, jota eduskunta ei vielä ole hyväksynyt.

Esitysluonnoksen 26 § koskee tietojen ilmoittamista. Pykälää muutettaisiin niin, että vanhentunut ja tulkinnanvarainen käsite ”teknisen käyttöyhteyden avulla” poistettaisiin. Pykälässä säädettäisiin jatkossa, että tiedot on ilmoitettava rajapinnan kautta tai muutoin sähköisesti taikka muulla tarkoitukseen soveltuvalla luotettavalla ja turvallisella tavalla. Tietojen ilmoittaminen tapahtuu enenevässä määrin hyödyntäen rajapintoja, mutta pykälän muotoilussa olisi jätettävä tilaa erilaisilla ratkaisuille. De facto useat toimijat toimittavat tietoja myös edelleen paperilla, eikä toimintatapojen voida olettaa sähköistyvän kokonaisuudessaan ennen lain voimaantuloa. Digi- ja väestötietovirasto tulisi kuitenkin omilla toimintatavoillaan kannustamaan tietojen ilmoittajia hyödyntämään sähköisiä kanavia. Maanmittauslaitos on tältä osin samoilla linjoilla mahdollisesti tulevan Digi- ja väestötietoviraston kanssa.

Kommentit Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annettavaan lakiin

-

Kommentit muihin viraston tietojenkäsittelyä koskeviin säännöksiin

-

Tekniset säädösmuutokset

Kommentit säädösten valmistelusta ja muutostarpeiden kartoituksesta

-

Puuttuuko lausuntopyynnön liitteenä olevasta luettelosta (Liite 2) jokin laki, jota olisi muutettava organisaatiouudistuksen myötä?

-

Esityksen vaikutukset

Kommentit esityksen vaikutuksista

-

Muut kommentit

Muut kommentit

Yksityiskohtaisten perustelujen kohdassa 1.18 käsitellään lakia perintökaaren muuttamisesta. Perintökaaren 20 luku koskee perunkirjoitusta.

Perintökaaren 20 luvun 9a §:ää muutettaisiin lisäksi niin, että perukirjan vahvistaminen ei enää tapahtuisi perukirjan oikeaksi todistettuun jäljennökseen. Menettely on pakottanut maistraatit paperimenettelyyn, vaikka vaihtoehtoisia toimintatapoja olisi muuten ollut käytettävissä. Uuden säännöksen mukaan viranomaisen on tehtävä perukirjan vahvistaminen kirjallisella päätöksellä. Uuden sääntelyn mukaan viranomaisen on tehtävä vahvistuksesta kirjallinen päätös, josta perukirjan tietojen oikeellisuus ja täydellisyys voidaan jälkikäteen todentaa. Vahvistus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi luetteloimalla pesän osakkaat ja mahdollinen aviopuoliso kirjallisessa päätöksessä. Perukirjan täydellisyys voitaisiin myöhemmin todentaa vertaamalla sitä vahvistuspäätökseen. Alkuvaiheessa päätös voitaisiin edelleen laatia paperisena, mutta toimintatapojen muuttuessa olisi mahdollista hyödyntää sähköisiä välineitä.

Maanmittauslaitos on tehnyt esitysmuistion perunkirjoituksen sähköistämisestä oikeusministeriölle ja valtiovarainministeriölle 7.4.2017 MML 303/00 00 00/2017. Maanmittauslaitos katsoo, että ilmeisesti muita parannuksia perukirjojen hallintaan ja käyttöön eri viranomaisissa ei ole otettu huomioon nyt kysymyksessä olevassa HE-luonnoksessa kuin Digi- ja väestötietoviraston oman prosessin kehittäminen ja sen sähköistäminen.

Lisäksi Maanmittauslaitos huomauttaa, että kiinteistötietojärjestelmästä ja siitä tuotettavasta tietopalvelusta annetun lain (eli ns. KTJ-lain 453/2002) 6 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se on lain 902/2013 mukaan, mainitaan maistraatit. Tältä osin olisi lakia muutettava uuden sääntelyn mukaiseksi.

Solin Helena

Maanmittauslaitos - Pääjohtaja Arvo Kokkonen ja maanmittausneuvos

Markku Markkula